

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Brno
bakalářské studium
akademický rok 2005/2006 - podzim

Mgr. Marcel Tomášek, M.A.
(tomasekm@fss.muni.cz)
konzultační hodiny: pondělí 18 -19 30 hod, Pracovna č. 3.59

SOC 116: Kolektivní násilí a trauma

Zaměření kursu:

Kurz je určen pro studenty bakalářského studia a je otevřen studentům všech oborů na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V kreditním systému lze získat za absolvování kursu 6 kreditů.

Anotace:

Kolektivní násilí mění jeho iniciátory, oběti a společnosti, v kterých k němu dochází. Jak se společnosti vypořádávají s těmito tragickými událostmi, jak jsou ovlivněny náhlými výbuchy kolektivního násilí? Kurz se zaměřuje na různorodé následky rychlých, překvapivých narušení sociálně daných vzorců chování a jednání v důsledku takovýchto náhlých instancí násilí. Tyto byly poměrně rozsáhle teoretizovány ve smyslu reakce na úrovni individua. V kurzu se ovšem zaměříme na rozebírání těchto důsledků na agregátní úrovni. Pro potřeby analýzy a pochopení širších sociálních důsledků převezmeme koncept traumatu z medicíny a psychiatrie. Podmínky, v nichž dochází ke kolektivnímu traumatu, začínají být zkoumány po zářijových událostech ve Spojených státech systematictěji. I v českém prostředí se jeví tento fenomén zásadním a sehrává klíčovou roli (např. situace v r. 1989, kdy veřejně nezakryvaná nespokojenost a žal po údajné smrti jednoho ze studentů během demonstrace na Národní třídě vedly k celonárodnímu otevřenému nesouhlasu s komunistickým režimem a do jisté míry jeho následnému kolapsu). Přestože se většinou jedná o nešťastné události, mnohdy, překvapivě, mají pro společnost kohezní efekt. V rámci kurzu budou rozlišeny dvě stěžejní chápání kolektivního traumatu: za A) jako odpovědi na úpadek legitimních společenských očekávání a náhlý kolaps sociálních institucí a struktur B) jako konstrukci kolektivní paměti – náhlý kolaps kulturně generované sítě významů, které určují a ovlivňují individuální a kolektivní identitu. Probírány budou aktuální texty klíčových autorů jako J. C. Alexandera, P. Sztompky, N. Smelsera a A. Neala.

Organizace kursu:

Kurs kolektivní násilí a trauma inkorporuje v širším rozsahu problematiku rychlých, překvapivých narušení sociálně daných vzorců chování a jednání a důsledky takovýchto náhlých instancí násilí. Je vhodný i pro posluchače z jiných kateder. Většina textů vybraných pro jednotlivé lekce je přístupná ve složce umístěné v knihovně FSS. Rozsah kurzu – jeden semestr, 2 hodiny týdně (přednáška a následný seminář)

Podmínky pro absolvování kursu:

Během seminářů je očekáván aktivní přístup ke studijní látce vycházející z četby textů pro danou lekci a náležitě zpracování a provedení prezentace vybraného referátového textu (15 - 20 min). V průběhu semestru bude zadána dílčí zkouška ve formě domácího eseje (tři témata-otázky k výběru) - rozsah eseje - 500 až 600 slov. Kurz bude ukončen odevzdáním seminární práce (v rozsahu 1400 až 1600 slov) na předem konzultované téma, které student vstupně představí kolegům v semináři (5 - 8 min). Seminární práce by měla být již hlubším přistoupením k individuálně vybranému tématu založeném na další četbě a konzultaci s vyučujícím (zaslání e-mailem návrhu tématu s bližším vysvětlením a navrhovanou hypotézou či předpokládaným směrem argumentace a následná osobní konzultace - korekce, upřesnění těchto).

Závěrečné hodnocení bude vycházet z tohoto rozložení maximálně dosažitelných bodů:

1. dílčí zkouška ve formě eseje - 25
2. zpracování a prezentace vybraného referátového textu, aktivita v semináři - 25
3. představení tématu seminární práce v semináři – 15
4. seminární práce - 35

a bude aplikovat podle nového Studijního a zkušebního řádu MU klasifikační stupnici odpovídající zásadám ECTS a tímto mít následující stupně s přiděleným bodovým rozsahem po celkovém součtu:

- A (výborně, 1) – 100 až 92
- B (výborně minus, 1,5) – 91 až 83
- C (velmi dobře, 2) – 82 až 74
- D (velmi dobře minus, 2,5) – 73 až 66
- E (dobře, 3) – 65 až 61
- F (nevyhovující, 4) – 60 a méně

Podmínkou k udělení zápočtu je prezentace referátového textu a představení svého tématu seminární práce.

Obsah kurzu:

1. kolektivní násilí a trauma – definice, rozlišení

Suárez-Orozco M. M., Robben A. C. G. M. "Interdisciplinary Perspectives on Violence and Trauma", in: A. C. G. M. Robben, M. M. Suárez-Orozco (eds.) *Cultures under Siege: Collective Violence and Trauma*, Cambridge UK/New York 2000, Cambridge University Press, (1 - 43), 42 stran

2. lekce: Od individuálního psychického traumatu k traumatu kolektivnímu

Smelser, N. J., "Psychological Trauma and Cultural Trauma", in: J. Alexander, N. J. Smelser (eds.), *Cultural Trauma*, California University Press, v tisku, 44 stran

referát:

Summerfield, D., "Addressing Human Response to War and Atrocity: Major Challenges in Research and Practices and Limitations of Western Psychiatric Models", in: Kleber R. J., Figley R. Ch. Gersons B. P. R. (eds.) *Beyond Trauma: Cultural and Societal Dynamics*, New York/London 1995, Plenum Press (17-29), 12 stran

Freud, S. "Group Psychology and the Analysis of the Ego" in: A. Dickson (ed.) *Civilization, Society and Religion, Group Psychology, Civilization and its Discontents and other Works*, Pinguin Books 1964, (93 - 178)

3. lekce: Kolektivní násilí a odkrývání traumat

Neal A. G. "Society as Moral Community", in: *National Trauma and Collective Memory*, New York, M.E. Sharpe 1998 (3 - 19), 17 stran

referát:

Alexander, J. C. "On the Social Construction of Moral Universals: The 'Holocaust' from War Crime to Trauma Drama" *European Journal of Social Theory* 5 (1) 2002, část 1. Mass Murder under the Progressive Narrative (5 - 26),

část 2. Muss Murder under the Tragic Narrative (26 – 56)

Conerton, P. "Social Memory", in *How Societies Remember*, Cambridge 1996, Cambridge University Press, (6-40)

4. lekce: Přenos traumatu

Bloomfield, I. "Přenos traumatu mezi generacemi", *Psychologie dnes* 2/99 (25-27), 3 strany

Figley R. Ch., Kleber J. R. "Beyond the "Victim": Secondary Traumatic Stress, in: Kleber R. J., Figley R. Ch. Gersons B. P. R. (eds.) *Beyond Trauma: Cultural and Societal Dynamics*, New York/London 1995, Plenum Press (75 -98), 23 stran

referát:

Epsteinová, H. *Děti holocaustu*, Volvox Globator 1994, Praha

5. lekce: Násilí, management kolektivního traumatu

Robben, A. C. G. M. "The Assault on Basic Trust: Disappearance, Protest and Reburial in Argentina", in: A. C. G. M. Robben, M. M. Suárez-Orozco (eds.) *Cultures under Siege: Collective Violence and Trauma*, Cambridge UK/New York 2000, Cambridge University Press, (70 - 102), 32 stran

referat: Grupinska, A. *Po kole , rozmowy z zidowskimi zolnierzami*, Alfa, Warszawa 1991

zadání dílčí zkoušky ve formě domácího eseje (tři témata-otázky k výběru)

7. čtecí týden

8. lekce: Vypořádávání se s traumatem kolektivního násilí

Tomášek, M. "Paradox vymístění; k posttotalitní reflexi vztahů se sudetskými Němci a polsko-židovských vztahů", *Sociální studia* 2004/2, 30 stran

referát: Geyer, M. "The Politics of Memory in Contemporary Germany", in: J. Copjec (ed.) *Radical Evil*, London 1996, Verso, (169 -198) 29 stran

Eyerman, R., "Cultural Trauma: Slavery and the Formation of African American Identity", mimeo, Stanford Center 1999, (1 - 13, 24-29) 18 stran

odevzdání eseje

9. lekce: Teror - případ Sovětského Ruska

referát:

Thurston, W. R. "Fear and Belief in the USSR's "Great Terror": Response to Arrest, 1935 - 1939", *Slavic Review* 45 (2), (213-237), 24 stran

Shernock, K. S. "Continuous Violent Conflict as a System of Authority", *Sociological Inquiry* 1984, 54 (3), (301- 327), 26 stran

Manning, R. T. "The Great Purges in a Rural District: Belyi Raion Revisited", in: A. Getty, R. T. Manning (eds.) *Stalinist Terror: New Perspectives*, New York 1993, Cambridge University Press, (168 - 224)

10. lekce: Útok na Spojené státy - Pearl Harbor a 11. září 2001

Neal, A. G., "The Japanese Attack on Pearl Harbor", in: *National Trauma and Collective Memory*, New York 1998, M.E. Sharpe, (60 - 77) 17 stran

Etzioni, A., "American Society in the Age of Terrorism", [www.gwu.edu/~ccps/pop_American Society.html](http://www.gwu.edu/~ccps/pop_American_Society.html)

referát:

Neal, A. G., "The Vietnam War", in: *National Trauma and Collective Memory*, New York 1998, M.E. Sharpe

Schivelbusch, W. *The Culture of Defeat: On National Trauma, Mourning and Recovery*, Metropolitan Books 2003, New York

11. lekce: Kolektivní trauma v postkomunistickém Polsku

Sztompka, P. The Cultural Trauma of Post-Communist Society, Harvard Center for European Studies 1999, (2 - 28) 26 stran

referát:

Szafranec, K. The Theory of Anomie and Polish Society Sisyphus, VI (123-137), 13 stran
Tarkowska, E. "The Cultural Responses to Permanent Instability", in: A. Jawlowska, M. Kempny Cultural dilemmas of Post-Communist Societies, IFiS Publishers 1994, Warsaw (269 - 273), 14 stran

Sztompka, P. Trauma kulturowa w społeczeństwie postkomunistycznym, PAN 2000, Warsaw

presentace témat seminárních prací

12. lekce: Období 1968-1989 v České republice ve světle teze o kolektivním traumatu

Otáhal, M., Vaněk, M. "Studentská stávka", Sto studentských revolucí: studenti v období pádu komunismu – životopisná vyprávění, Lidové noviny 2002, Praha, (153 – 190), 37 stran

Kantůrková, E. O etice Palachova činu, Svědectví 86/1989, (360-365)

Referáty:

Nicholson, B. The Beginning of the End of Rebellion: Southern Albania, May-June 1997, East European Politics and Societies 13 (2), 1999 (543-565) (dostupné prezenčně v Knihovně FSS)

presentace témat seminárních prací

Další knihy a texty vhodné k prezentaci během seminářů:

Jean-Noel Kapferer Fáma: nejstarší médium světa, Práce 1993, Praha

Lech Zdybel Idea Spisku i teorie spiskowe v swiatle analiz krytycznych i badan historycznych Wydawnictwo UMCS2002, Lublin

Gustave le Bon, The Crowd, The Viking Press New York 1960

Alicja Grochowska Elementy prania mozgu w procesie zaglady zydow, Adam 1997, Warszawa

Bohumil Černý, Jan Křen, Václav Kural, Milan Otáhal (editoři) Češi Němci odsun, diskuse nezávislých historiků, Academia 1990, Praha

Hanns Hertl, Erich Pillwin, Helmut Schneider, Karl Walter Ziegler Němci ven! Die deutschen raus! Brněnský pochod smrti 1945, Dauphin 2001, Praha

Jan Tomasz Gross Sasiedzi, Pogranicze 2000

Ronald D. Crelinsten "The world of torture, A constructed reality, Theoretical Criminology, vol. 7(3), 2003

Avram Bornstein "Ethnography and the politics of prisoners in Palestine-Israel", Journal of Contemporary Ethnography, vol. 30 (5) 2001

Avigdor Klingman, Ronit Shalev "Graffiti Voices of Israeli youth following the Assassination of the Prime Minister", Youth and Society, vol. 32(4), 2001

Benjamin Frommer "Expulsion or integration: Unmixing interethnic marriage in postwar Czechoslovakia, East European Politics and Societies, vol. 14(2), 2000

Bradley F. Abrams "Morality, Wisdom and Revision: The Czech opposition of the 1970s and the Expulsion of the Sudeten Germans", East European Politics and Societies, vol. 9(2), 1995